

יעדי ההכשרה בפ

מרבית מפקדי החטיבות, שהשתתפו במלחמת סיני רכשו את ניסיונם במלחמת העצמאות. תהליך זה של אימון וגיבוש, תוך כדי רכישת ניסיון קרבי נמשך גם בעקבות מלחמת ששת הימים ומלחמת ההתשה. המח"טים ומפקדי האוגדות של מלחמת יום הכיפורים ושל מלחמת ההתשה שלאחריה היו המג"דים והמח"טים של מלחמת ששת הימים, ואילו המפקדים הבכירים במלחמת לבנון היו מפקדים זוטרים יותר במלחמת יום הכיפורים. אך כיום, לקראת המחצית השנייה של שנות התשעים, מרבית מפקדי החטיבות הם חסרי ניסיון מלחמתי (להבדיל מניסיון במבצעי ביטחון שוטף ושיטור), ואת ניסיונם הקרבי של המעטים הם רכשו בתפקידים ברמת מפקד מחלקה ואולי מפקד פלוגה. מציאות חדשה זו מדגישה את תפקידה של מערכת ההדרכה וההכשרה בצה"ל.

זאת ועוד. גם פני הקרב המודרני השתנו באורח דרמטי ב-25 השנים האחרונות, וכיום מתחייבים כושרים שונים מאלה, שניתן היה לרכוש בהתנסות מעשית ברמה הטכנרטקטית והטקטית.

שדה הקרב המודרני מחייב יכולת להשמיד מטרות בהספקים גבוהים לכל רוחבו ועומקו. מאפיין זה דורש מידע מדויק ובזמן אמיתי, וכן הפעלה משולבת של כוחות רבים ומגוונים. כל אלה מחייבים תיאום, שליטה ובקרה ברמה מערכתית, רחבה וכוללת הרבה יותר מבעבר. כדי למצות את ממדיו החדשים של שדה הקרב יש לבסס תפיסת הפעלה מבצעית מתקדמת, המחייבת איזון אחר בין הרובד הטכנרטקטי לרובד המערכתי. הטכנולוגיות החדישות של אמצעי-האיכון – אמצעים בעלי יכולת השמדה מדויקת בהספקים גבוהים ומערכות להפצת מידע בזמן אמת לכל הצרכנים – מחייבות כבר ברמות הנמוכות של הגדוד והחטיבה מיומנויות של חשיבה ופעולה בתחומים, שאינם יכולים להישען על התפיסה החושית הישירה בלבד.

כל אלה עושים את פיתוח כישורי החשיבה המופשטת ואת היכולת לפרש באמצעותה מציאות קונקרטית רב-ממדית, וכן את נהלי העבודה במסגרת עבודת צוות משולבת ביכולת אישית גבוהה של קבלת החלטות, לאתגר הדרכתי מרכזי בפר"ם.

פיתוח התודעה המערכתית יהפוך לראשונה את השילוב הבינ-זרועי בהפעלת כוח, מסוגיה בטיפולם של הדרגים

ציון מלאת 40 שנה לפר"ם הוא מועד ראוי לעיון ולהערכה מחודשים ביעדי הכשרת הקצונה בצה"ל בכלל, ובפר"ם בפרט, כפי שהתפתחו במשך השנים בזיקה למציאות במדינת ישראל, לצרכי הביטחון ולדמותו של צה"ל.

מבנה פר"ם ותוכנית ההכשרה בו שיקפו מאז ומתמיד את צרכי ההכשרה של קציני צה"ל בכל עת ועת. מפקדיו ומעצבי תוכניותיו השכילו לקרוא את תמונת המצב האסטרטגית שהתקיימה בזמנם, והתאימו את יעדי ההכשרה של המוסד הזה לצרכי הצבא, תוך שהם מעצבים את נורמות ההתנהגות והערכים של שדירת הפיקוד של צה"ל לאור עקרונות המוסד והאתיקה.

גם כיום יש מקום לשוב ולהעריך את צרכי הכשרת הקצונה בצה"ל, לרבות יעדי ההכשרה בפר"ם.

הדברים שלהלן יתמקדו בתפקידו של פר"ם במסגרת המציאות החברתית והביטחונית החדשה שהולכת ונוצרת, ובעיקר ביעדי ההדרכה בפר"ם. שנים רבות רווחה בצה"ל מציאות של הכשרת הקצונה תוך כדי המלחמות. מציאות זו, שהביאה להכשרתה של הקצונה הבכירה ולעיצובה תוך כדי צבירת ניסיון מחשל במלחמות, ואשר לאורה אפשר היה לטעון. ובמידה רבה של צדק, כי הניסיון הוא בית-ספר עיקרי להכשרת הקצונה הבכירה של צה"ל – הופכת במידה רבה לנחלת העבר.

תאיל יצחקי חן*

נושאים מתוך דיסציפלינות אקדמיות במדעי החברה, הרוח והמדעים המדויקים – החל בת"ל והפ"ש ותורת אימון, פסיכולוגיה, כלכלה, מינהל והיסטוריה, וכלה במדעי הטבע הפילוסופיה וכו'. כל זאת מבלי לזנוח את האימון והתירגול הצבאי המעשי.

על מערכת ההכשרה בפר"ם לצייד את הקצין ביכולת להגיע לשילוב מושכל בין ניסיונו המעשי לבין הידע התיאורטי הנרכש. שילוב זה יבוא לידי ביטוי בכושר לפרש את התורות ואת עולם המושגים המוקנים לו, בהתאמה למציאות המתקיימת בשטח.

אולם ביכולת אישית גבוהה אין די. על הקצין לסגל לעצמו יכולת עבודה בצוות, זאת מבלי למעט באחריותו האישית. כלומר, על המפקד לשתף בתהליך קבלת ההחלטות את קציני המטה וקצינים נוספים, תוך שימוש במידע ובהמלצות המוצגים בפניו ותוך קבלת אחריות אישית להחלטות אלה.

עלינו להקנות למפקדים יכולות חדשות ולשפר יכולות קיימות בתחום זיהוי מצבים בערפל הקרב, ולהרגילם להפעיל חשיבה יצירתית מערכתית, שתוביל אותם לפתרונות מעשיים בתנאים ובנסיבות משתנים. כיום, קיימים כבר מחקרים, המנתחים גישה זו ומתרגמים אותה למושגים ולתהליכי חשיבה מבוקרים, שיש ללמד אותם.

הבקיאות ברמה הטקטית, המורכבת מיכולת מעשית, כמו זיהוי מצבים טקטיים בשדה הקרב, תפיסת שטח וקריאת קרב, אינה מספקת, להשגת המטרות הללו. כאן נדרשת רמת חשיבה מורכבת יותר, מופשטת ויצירתית וזוהי החשיבה המערכתית. שילוב מעניין וניגודי זה בין העיסוק בפרטים תוך זיהויים בתוך המכלול השלם, שעיקרו, שילוב של בקיאות טכנו-טקטית עם יכולת הפשטה מערכתית, הוא תמצית המקצוע הצבאי.

הידע הצבאי הנדרש בשדה הקרב המודרני הוא רחב ומורכב מבעבר, הוא תובע מן המפקד לנהל דיאלוג רצוף עם התיאוריות שלמד תוך שילוב של ידע מקצועי והתנסות מעשית.

שילוב מושכל של גורמים במערכת ההכשרה של פר"ם יאפשר הקנייה יעילה של סודות המקצוע הצבאי למפקדי המחור של צה"ל. למידה הינה תנאי הכרחי, אך ודאי לא מספיק, ככל שהדברים אמורים בהצלחה בשדה הקרב.

הפיקודיים והמטכ"ליים גם לסוגיה ברמת העוצבה. בנסיבות המיוחדות האופייניות של צה"ל, מחייב אותנו שילוב זה לפתח בפר"ם מסגרות ודפוסי למידה משותפים של חניכים מקרב חוד החנית המבצעית של זרועות האוויר, הים וכוחות היבשה – תוך הדגשה על העתידים להיות מפקדי טייסות ומפל"גים יחד עם מי שעתידיים להיות מפקדי חטיבות ואוגדות.

הסביבה הגיאואסטרטגית שלנו עוברת שינויים נרחבים, ועימם יחולו שינויים גם בתחומי הפעלת הכוח ובצורותיו. כל אלה מחייבים אותנו להיערך בהתאם בתחום הכשרת הקצונה.

לצד מלחמות ההכרעה הכוללות, שאנו נדרשים כאמור להמשיך ולהכשיר את הכוחות לקראתן, על צה"ל להתמודד עתה כבעבר, ואף ביתר שאת, עם איומים ומשימות מסוג אחר. אלה כוללים מלחמה בעוצמה נמוכה תת קונבנציונלית, תפקידי אבטחת הגבולות ומשימות אבטחת השלום, בנסיבות סבוכות ומשתנות, אשר מחייבות כשלעצמן חשיבה "מערכתית" כמו גם גמישות מחשבתית ותפעולית גבוהה. כל אלה בהתאמה למציאות החדשה, וכאמור תוך המשך ההתכוננות למלחמת הכרעה כוללת. מערכת ההכשרה של צה"ל, ופר"ם בכללה, יידרשו לתת את הדעת לכל השינויים הללו ולעצב תוכנית לימודים והכשרה שתכלול תפיסה מערכתית מגובשת; מיומנויות חדשות; מסכת של תרגילים ועולם מושגים תואם.

המקצוע הצבאי, מעצם טבעו, אינו מבוסס רק על ידע הנקנה באימון הצבאי-טכני הצרוף. הוא מורכב מיכולת משולבת של תחומי ידע ויכולת פיקוד, שאפשר לראות בה אמנות. הוא כולל גם יסוד מדעי, וראייה רחבה, ולקראת שילובם של שני אלה עלינו להכשיר את הקצונה. על מערכת ההדרכה של פר"ם לכלול מרכיבים שיקנו לקצין יסודות איתנים לבניית כושר לימוד ויכולת חשיבה בעלת מעוף ושיאפשרו לו להתמודד עם אתגרים המצפים לו. הכשרה זו חייבת להיעשות באופן מסודר, שיטתי ומובנה, וברמה מקצועית גבוהה. עליה להתבסס מצד אחד על תפיסת מושגים מעולם התוכן הצבאי: חניכי פר"ם יידרשו לזהות את המפריד והשונה, כמו גם את המשותף בין הרמה הטקטית לאופרטיבית, וההכשרה בפר"ם תצטרך להתרכז ברמות היותר בכירות של התבונה הצבאית; מצד שני על מערכת ההכשרה בפר"ם לכלול גם